

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av skolornas arbete för
att förebygga studieavbrott i gymnasieskolan vid
Naturbruksgymnasiet Sötåsen i Töreboda kommun

Innehåll

Inledning	sid. 1
Bakgrundsuppgifter om Naturbruksgymnasiet Sötåsen	sid. 1
Bakgrund och syfte	sid. 2
Frågeställningar	sid. 3
Resultat	sid. 3
Metod och material	sid. 7

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolornas arbete för att förebygga studieavbrott i gymnasieskolan på yrkesprogram under hösten 2014 och våren 2015. Granskningen vid Naturbruksgymnasiet Sötåsen i Töreboda kommun ingår i detta projekt. Granskningen görs med utgångspunkt från ett antal elever vid den utvalda skolan (se metodavsnitt). Resultatet avser endast de elever på skolan vars skolsituation har granskats. Det finns fler elever med frånvaroproblematik på skolan, men deras studiesituation har således inte granskats.

Naturbruksgymnasiet Sötåsen besöktes den 24–26 februari 2015. Ansvariga inspektörer har Josefin Brüde Sundin och Jon Torkelstam varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av skolornas arbete för att förebygga studieavbrott i gymnasieskolan genomförs i ytterligare 30 skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande rapport. För de skolor som ingått i granskningen ger den övergripande rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Naturbruksgymnasiet Sötåsen

Naturbruksgymnasiet Sötåsen med ungefär 150 elever ligger i Töreboda kommun. Cirka 110 elever bor på skolans internat. Skolan erbjuder naturbruksprogrammet med inriktningarna djur och lantbruk. Vid skolenheten bedrivs även utbildning inom två introduktionsprogram samt gymnasiesärskola och vuxenutbildning. Dessa verksamheter ingår inte i denna kvalitetsgranskning.

Lärare som undervisar på naturbruksprogrammet är indelade i två arbetslag, ett för respektive inriktning. Utbildningen leds av en rektor. På skolan finns även en administrativ chef som hanterar administrativa frågor samt frågor om trygghet för eleverna.

Nationell statistik visar att 67,6 procent av eleverna som fick slutbetyg från Naturbruksgymnasiet Sötåsen 2014 fullföljt utbildningen inom fyra år. Det är ett något högre värde än för genomsnittet i riket för naturbruksprogrammet. Samtidigt är det ett lägre värde än genomsnittet för samtliga nationella program i riket som detta år var 76,4.

Skolan är en av sex skolenheter som har Västra Götalandsregionen som huvudman. Skolan har särskilda uppdrag inom förädling, företagande och ekologisk djurhållning och växtproduktion. Det finns en nära kontakt mellan skolan och lokala företagare och lantbruk, en samverkan med Göteborgs universitet och ett internationellt utbyte.

Bakgrund och syfte

Elever som helt lämnar utbildningssystemet är under stor risk för att hamna utanför arbetsmarknaden och att få såväl ekonomiska som psykosociala problem framöver. Även elever som genomgår gymnasieskolan men inte får slutbetyg, riskerar utanförskap från arbetsmarknad och vidare studier, särskilt i de fall då eleverna saknar betyg i ett stort antal kurser.

Trots att i stort sett samtliga ungdomar börjar gymnasieskolan är det endast 74 procent av landets 20-åringar som har ett slutbetyg från gymnasiet¹. För de nationella programmen är det yrkesprogrammen som har lägst andel elever som når ett slutbetyg inom tre år. Totalt sett är det knappt en procent av eleverna som startade på ett nationellt program i gymnasiet hösten 2011 som sedan inte finns registrerade i gymnasieskolan år två eller tre. Det vanligaste skälet till att eleverna inte fullföljer sin skolgång är alltså inte att de helt avbryter sina studier – utan istället att de fortsätter vara formellt registrerade i skolan men utan att nå slutbetyg. Detta pekar på att det finns en grupp gymnasieelever med behov av olika anpassningar och stödåtgärder som skolan bör uppmärksamma och rikta förebyggande insatser till.

En del i arbetet med att motverka studieavbrott handlar om att främja närvaro och deltagande i utbildningen, exempelvis genom en god generell undervisning och en trygg skolmiljö. En annan del i arbetet riktar sig *mer specifikt* till de elever som av olika skäl påbörjat en process mot studieavbrott, där det är centralt att skolan identifierar dessa elever samt utreder och sätter in åtgärder som utgår från varje elevs behov. Ett tydligt uttryck för att en elev är i negativ spiral som kan leda till studieavbrott är att när eleven **riskerar att inte nå målen i ett eller flera ämnen och/eller har hög frånvaro i skolan.**

Det kan finnas flera orsaker till detta, bl.a. problem i den pedagogiska miljön eller i den sociala miljön. Detta kan också samverka med sådana faktorer som inte har sitt ursprung i skolmiljön t.ex. problem i hemmiljön men där skolan ändå ska stödja eleven till att fullfölja utbildningen.

¹ Avser elever i den "gamla" gymnasieskolan då den första årskursen elever i den "nya" gymnasieskolan tar examen våren 2014.

Kvalitetsgranskningens syfte är därför att granska om elever som riskerar att inte nå kunskapskraven, får det pedagogiska stöd de behöver, för att förebygga att de avbryter sina studier och istället når en yrkesexamen.

Frågeställningar

Förebygger gymnasieskolan studieavbrott genom att möta elevernas behov av pedagogiskt stöd så att eleverna ges möjlighet att nå kunskapskraven och nå en yrkesexamen?

1. Utgör elevens behov grunden för utformande av stödåtgärder för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?
2. Motiveras eleven till att delta i och genomföra de åtgärder som formulerats för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?
3. Samverkar berörda aktörer inom skolan kring eleven så att stödet genomförs så effektivt som möjligt?

Resultat

Utifrån tidigare nämnda frågeställningar har Skolinspektionen bedömt kvaliteten i hur skolan arbetar med att förebygga studieavbrott för eleverna i urvalet och identifierat två prioriterade utvecklingsområden.

Utvecklingsområden

Utgör elevens behov grunden för utformande av stödåtgärder för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?

Här granskas att de stödåtgärder som formulerats är anpassade för den enskilde eleven och om eleven är involverad i arbetet med att ta fram åtgärder. Det kan avse stödbehov i olika ämnen. Det kan också avse olika dimensioner av stöd, exempelvis anpassning av arbetsformer, stöd för att organisera sitt arbete eller stöd för att hantera sociala aspekter av utbildningen. Granskningen innefattar också om och hur åtgärderna och effekter av dem följs upp och utvärderas.

På Naturbruksgymnasiet Sötåsen finns rutiner och formella forum för att uppmärksamma, kartlägga, utreda, åtgärda och följa upp elever som riskerar att inte nå kunskapskraven eller har hög frånvaro. Skolan håller på att anpassa rutinerna utifrån de bestämmelser om stödinsatser i skolan som började gälla 1 juli 2014 och de är inte till fullo implementerade. Av intervjuer framgår att rektor och personal anser att skolan har ett mer utvecklat arbetssätt för att stödja elever på introduktionsprogrammen än på det nationella programmet på skolan. Skolinspektionens granskning rör enbart verksamheten på det nationella programmet. I granskningen framgår att det finns ämnen där eleverna upplever att de inte får det stöd som de behöver eller att undervisningen inte anpassas för dem. Det handlar i de flesta fall om gymnasiegemensamma ämnen.

Elever framhåller mentorn som central för hur de trivs och lyckas i sina studier. Av intervjuer med personal framgår att det framför allt är mentorn som förväntas ta reda på vad eleven behöver för stöd och arbeta åtgärdande. Samtidigt framstår mentorskapet och det ansvar som medföljer uppdraget som diffust och otydligt för både mentorer, lärare och annan personal.

Av intervju med elevhälsan framkommer att det dröjer olika länge innan signaler från mentorerna om elevers stödbehov når dem. De uppfattar att en del mentorer anstränger sig länge ensamma i sina försök att stödja eleverna, innan behoven lyfts så att samverkan kan ske med elevhälsan i en mer grundlig utredning av elevens behov. I vissa fall har signaler om att elever riskerar F i betyg kommit sent till elevhälsans kännedom, ibland alldeles i nära samband med betygsättning.

Granskningen visar att elevhälsans kompetenser i liten grad varit involverad i att utreda, stödja och motivera eleverna i urvalet. Det är företrädesvis mentorn som hanterat detta. Flera mentorer uttrycker att uppdraget är svårt, exempelvis då de ska stödja elever i situationer då studierna inte fungerar. De uppfattar också att mentorsuppdraget är otydligt. I flera intervjuer med personal framgår att det finns olika förväntningar på vad mentorn ska göra eller ha ansvar för. Samtidigt är otydligt för mentorer och annan personal vad som faktiskt ingår i mentorsuppdraget och vad som kanske ska hanteras av någon annan, exempelvis elevhälsans kompetenser eller undervisande lärare. Det framträder också en osäkerhet om när elevhälsan i praktiken ska involveras. Personalen ser ett behov av att tydliggöra ansvarstagandet i arbetet med att ge eleverna det stöd de behöver.

Skolinspektionen ser en risk att ett otydligt mentorsuppdrag, där det uppfattas och utförs olika av olika mentorer, kan leda till att det i vissa fall dröjer innan elevers stödbehov uppmärksammas av andra än mentorn. Skolinspektionen vill betona vikten av att risksignaler som frånvaro uppmärksammas omedelbart, så att eventuella nödvändiga insatser kan vidtas i ett tidigt skede. Detta gäller även om eleven i fråga når kunskapskraven.

Av intervjuer och dokumentation från skolan framgår att det i många fall är tydligt individfokus då det framkommer signaler om frånvaro eller att elever inte når kunskapskraven. Det är ett mindre fokus på grupp- och skolnivå. Skolinspektionen vill betona vikten av att inte enbart fokusera på sociala och medicinska omständigheter utan också undersöka vad i undervisningen som behöver anpassas och utvecklas efter elevens behov, på individ-, grupp- och skolnivå.

En del i att tydliggöra behov av stöd och åtgärder samt resultatet av insatser kan vara att utarbeta konkreta åtgärdsprogram i flera fall än vad som görs idag. Skolinspektionen konstaterar att dokumentationen om eleverna i urvalet är sparsam. Exempelvis har skolan inte utarbetat åtgärdsprogram för eleverna trots att eleverna i vissa fall har hög och långvarig frånvaro och betyget F i många ämnen. I något fall finns ett protokoll gällande extra anpassning, men även här är informationen knapphändig.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Naturbruksgymnasiet Sötåsen bör utveckla och förtydliga processen för det stöd skolan ger till eleverna. Bland annat handlar det om att implementera rutiner för extra anpassningar och särskilt stöd. Rektor och personal bör också i högre grad vända blicken mot kärnverksamheten, mot själva undervisningens innehåll och arbetssätt, då elevers behov utreds och åtgärder planeras. Rektorns, mentorers, lärares och elevhälsans olika roller bör klargöras så att det blir tydligt vem som ansvarar för vad i arbetet med att uppmärksamma och ge stöd till eleverna.

Det är viktigt att rektorn stödjer lärarna i deras arbete med att utveckla effektiva former för dokumentation. Det behövs en dokumentation av god kvalitet bland annat för att den ska kunna fungera som redskap i vardagen och för att möjliggöra överblick och kontinuitet i arbetet med att stödja eleverna.

Motiveras eleven till att delta i och genomföra de åtgärder som formulerats för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?

Här granskas skolans arbete för att säkerställa att eleverna motiveras till att genomföra de stödsatser som är överenskomna, till exempel särskilda insatser för att främja deltagande vid specialiserade stödtillfällen eller åtgärder inom ramen för ordinarie undervisning.

För att eleverna ska motiveras att delta i undervisningen behövs bland annat att varje lärare anpassar undervisningen efter elevernas förutsättningar och intressen samt synliggör elevens kunskapsutveckling i förhållande till målen. Det handlar också om att som lärare ge ett aktivt stöd i undervisningen samt att arbeta för förtroendefulla relationer och visa höga förväntningar på eleven.²

Av granskningen framgår att eleverna trivs bra på Naturbruksgymnasiet Sötåsen. Eleverna får tidigt i utbildningen arbeta med praktiska och teoretiska uppgifter som ofta möter deras intressen. Elever uppfattar att det arbetsplatsförlagda lärandet (APL) har en tydlig koppling till utbildningen och att det är relevant för dem. Eleverna har också möjlighet att förlägga viss praktik utomlands, då de även kan arbeta i riktning mot mål i teoretiska ämnen som exempelvis engelska. Det här kan utgöra aspekter som kan öka elevernas motivation för utbildningen.

Av intervjuer med rektorn, lärare och elever framgår också flertal goda exempel på samverkan mellan gymnasiegemensamma ämnen och yrkesämnen. Exempelvis redogörs för att man i de gymnasiegemensamma ämnena tar upp texter och uppgifter med koppling till yrkesämnena eller arbetar med mål i gymnasiegemensamma ämnen i yrkeskurser. Elever beskriver att detta ökar deras motivation för studierna.

² Se Kunskapsöversikt för studieavbrott i gymnasieskolan,

<http://www.skolinspektionen.se/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/Studieavbrott-i-gymnasieskolan/>.

Mentorn framstår som betydelsefull för eleverna i urvalet. Eleverna beskriver att mentorn uppmärksammar, stödjer och pushar dem och visar engagemang. I granskningen framgår exempel på att mentorns agerande varit avgörande för att eleven kommit tillbaka till en högre närvaro i skolan och förbättrat sina resultat.

Eleverna framhåller lärarnas förhållningssätt och undervisningsmetoder som avgörande för om de motiveras för undervisningen. Av intervjuer med elever framgår sammantaget att utmärkande för den undervisning som fungerar väl för dem är att lärarna lär känna eleverna, har ett pågående samtal med dem, anpassar undervisningen efter elevers olika behov och intressen samt undervisar så att eleven hänger med och förstår. Eleverna understryker att viktigt för att de ska lyckas är att undervisande lärare kontinuerligt och fortlöpande stämmer av med dem hur det går i deras arbete med olika moment och uppgifter och hur undervisningen fungerar.

I flera fall uppfattar dock eleverna att de inte får uppmärksamhet, uppmuntran eller återkoppling av undervisande lärare. I vissa ämnen beskrivs att lärare bedriver en monoton och tråkig undervisning. Dessa lärare uppfattas heller inte av eleverna som intresserade av elevernas åsikter om hur undervisningen skulle kunna göras mer stimulerande. Skolinspektionen betonar att det är angeläget att informationsutbytet mellan mentorer och undervisande lärare fungerar väl, så att undervisande lärare får information om varje elevs behov och har möjlighet att förstå vikten av att uppmärksamma, uppmuntra och ge positiv återkoppling till eleven.

Sammantaget bedömer Skolinspektionen att Naturbruksgymnasiet bör utveckla undervisningen ytterligare, så att den i samtliga ämnen upplevs så stimulerande som möjligt för eleverna. De goda exemplen på samverkan mellan gymnasiegemensamma ämnen och yrkesämnena kan med fördel användas i detta utvecklingsarbete.

Elevernas motivation och lust att lära är beroende av lärarens förhållningssätt och förmåga att skapa lust och motivation. Naturbruksgymnasiet Sötåsen behöver därför utveckla arbetssätt och förhållningssätt som ger varje lärare verktyg att motivera eleverna och främja relationerna mellan lärare och elev. Detta bör ske i syfte att öka elevernas motivation för studierna och därmed arbeta förebyggande mot studieavbrott.

Metod och material

Under hösten 2014 och våren 2015 granskar Skolinspektionen skolornas arbete att förebygga studieavbrott vid 31 skolor i landet. Av dessa skolor har åtta kommunala huvudmän och 23 fristående huvudmän granskats.

Granskningens utgångspunkt har varit djupintervjuer med ca fem elever per skola som vid tidpunkten för granskningen var inskrivna på yrkesprogram. Urvalet av elever har baserats på en riskvärdering av elevens stödbehov, där elever med störst stödbehov valts ut för granskningen. Valet av elever har utgått från risksignaler från betygskatalog tillsammans med omfattande frånvaro. Granskningen har genomförts genom att inspektörerna inför besöket i skolan har tagit del av de utvalda elevernas individuella studieplaner, eventuella åtgärdsprogram och en sammanställning av skolans dokumenterade systematiska kvalitetsarbete.

Vid besöket har de utvalda eleverna intervjuats enskilt. Även de utvalda elevernas mentorer har intervjuats enskilt. Dessutom har lärare, rektor och representanter för elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen intervjuats.